

Sabbatten – en mulighed for at blive klogere

"Og Jesus sagde til dem: »Sabbatten blev til for menneskets skyld, og ikke mennesket for sabbattens skyld. Derfor er Menneskesønnen herre også over sabbatten" (Mark 2,27-28).

Hovedtanke

At holde sabbat betyder ikke blot, at man accepterer og praktiserer en bibelsk sandhed, men også at man bliver ved med at lære nyt.

Introduktion

"En jøde ejede en ko, som han brugte, når han pløjede sin jord. En skønne dag var han blevet så fattig, at han var nødt til at sælge koen til en ikke-jøde.

Den nye ejer pløjede med koen i løbet af ugen, men da han trak den hen på marken om lørdagen, nægtede den at arbejde. Han slog den, men det hjalp ikke. Derfor gik manden tilbage til jøden og sagde: 'Tag din ko tilbage. Hele ugen har jeg ladet den arbejde, men i dag nægter den pure.'

Jøden sagde: 'Kom med, så skal jeg sørge for, at den bestiller noget.' Da de nåede frem til marken, hvor koen lå, hviskede jøden den i øret: 'Da du tilhørte mig, hvilede du om sabbatten. Men på grund af min synd har jeg måttet sælge dig til denne ikke-jøde. Nu må du rejse dig og adlyde din herre!'

Straks rejste koen sig og var klar til at arbejde. Ikke-jøden sagde: 'Jeg lader dig først gå, når du har røbet, hvad du sagde til den. Har du forhekset koen?' Jøden forklarede, hvordan tingene hang sammen. Da manden hørte dette, undrede han sig meget og sagde til sig selv: 'Når dette kreatur, der hverken ejer forstand eller sprog, kan ære sin skaber, burde jeg så ikke gøre det i endnu højere grad, da Gud jo har skabt mig i sit billede og udstyret mig med både forstand og indsigt?'" (Kilde: <https://t1p.de/bke8>, fundet d 27.10.2019).

Den, der holder sabbatten, ærer Skaberen – det lærer denne historie os. Herrens dag er ikke bare et dogme, men en vedvarende læringsproces, vi har lov til at gøre brug af.

En dag, der skiller sig ud

1 Mos 2,1-3

Hvordan understreges sabbattens særlige karakter?

Baggrund

Kapitelinddelingen trækker en grænse mellem de seks skabelsesdage og den syvende dag, som på flere måder adskiller sig fra de øvrige: Der indledes ikke med en guddommelig beslutning ("Der skal være ..."). De gentagne, højtidelige formuleringer i slutningen af de øvrige skabelsesdage gentages heller ikke her. I stedet understreges fulendelsen og hvilen.

Denne hvile er ikke nødvendig, fordi Gud skulle være blevet udmattet. Lige fra begyndelsen af er det mennesket, der står i fokus, idet "sabbatten er til for menneskets skyld". Mennesket har behov for den gentagne rytme af arbejde og hvile. Efter seks dages arbejde er det nødvendigt med en hviledag – på samme måde som natten er nødvendig efter en arbejdsdag. Der er altså en parallel mellem sabbatten og skabelsens fjerde dag (sml. Karlheinz Rabast, *Die Genesis*, Berlin 1951, 64f).

Til fordybelse

Der har i tidens løb – ud fra forskellige motiver – været gjort forsøg på at ændre 7-dagesugens rytme. For eksempel besluttede det franske nationalkonvent i 1793 at indføre en såkaldt "revolutionskalender". Ugerytmen ændredes, idet hver måned inddeltes i tre gange 10 dage. Hver tiende dag skulle være hviledag og fortrænge kirkens traditionelle søndag. Man afskaffede alle kristne helligdage og indførte såkaldt "republikanske". Et andet motiv kunne være forsøget på at effektivisere arbejdsindsatsen, idet der nu skulle arbejdes i ni dage, inden man fik en fridag. Initiativtagerne måtte dog drage en ubehagelig konklusion. På grund af befolkningens stærke modstand afskaffede man 10-dagesugen i 1802 og genindførte 7-dagesugen (ifølge https://da.wikipedia.org/wiki/Den_franske_republikanske_kalender).

Ingen afsavn på trods af en hviledag

2 Mos 16,14-29

Hvordan oplevede folket, der var blevet udfriet af slaveriet, sabbattens velsignelse?

Baggrund

Efter udfrielsen står Israels folk over for spørgsmålet, hvordan det er muligt at overleve i ørkenen. Beretningen om mannaen kommer ind på dette og fortæller på baggrund af erfaringerne i Egypten om, hvordan folket forsynes med mad på forunderlig vis. Desuden viser denne historie ved hjælp af sabbatten et *alternativ* til det egyptiske samfundssystem. Det byggede nemlig på slaveri og undertrykkelse med det ene formål at skaffe rigdom og velstand til den privilegerede del af befolkningen.

Til fordybelse

Dette alternativ er kendetegnet ved tre ting:

- For det første får hver familie besked på kun at samle til det daglige behov. Mottoet lyder: "Enhver efter behov". Retten til mad gælder uden undtagelse. Gud sørger for, at der er nok mad til alle.
- For det andet må brødet ikke lagres som i de egyptiske forrådsbyer (2 Mos 1,11). Der bliver sat en stopper for den menneskelige naturs havesyge, grådighed og lyst til at rane til sig. Livet skal leves og ikke bruges til at samle gods. Gud advarer imod at samle til huse og være grådig. Når der samles mere ind, end der er nødvendigt for at dække det daglige forbrug, bliver selv Guds gaver stinkende og fulde af maddiker.
- For det tredje genoptages et af den bibelske kulturs kerneprincipper i forbindelse med indsamlingen af føde, nemlig sabbatten. På den sjette dag skulle der samles dobbelt så meget, for at der var nok om sabbatten. Det er tilstrækkeligt at arbejde for føden i seks dage for at kunne leve af den i syv dage. Egyptens kødgryder er mannaens modstykke, på samme måde som sabbatten er slaveriets modsætning (ifølge F. Segbers, „Der Sabbat und seine sozio-ökonomische Bedeutung“, *Spes Christiana* 17/19, 2007-2008, 23-37).

At holde sabbatten og øve retfærdighed

Es 56,1-7; 58

Hvordan kan sabbatten blive til en glædens dag for én selv og for andre?

Esajas 56 og 58 henholdsvis indledes og afsluttes med løfter i forhold til sabbatsbuddet (56,1-2; 58,13-14). I begge tilfælde ses sabbatten i sammenhæng med social og retfærdig adfærd.

Den, der reagerer på disse opfordringer, får stillet i udsigt at opleve sabbatten *frydefuld*. I den hebraiske tekst benyttes her to gange begrebet *anag*, som indeholder en bred vifte af glædesfølelser, for eksempel kulinarisk nydelse (Sl 37,4; Es 55,2; 66,11), trivsel og velbehag (Es 58,14).

Senere i jødedommens historie forsøgte man at fremhæve sabbattens frydefulde karakter ved hjælp af regler: Det blev en pligt at vaske ansigt, hænder og fødder med varmt vand lige inden sabbatten. Til ære for sabbatten skulle man tænde lys, iklæde sig pænt tøj og forberede sig på at møde sabbatten med fryd, som var den en konge eller et bryllupsoptog. Desuden skulle man nyde tre festmåltider, spise masser af velsmagende frugt og holde middagshvil (hvis man plejede at gøre det). Det var forbudt at faste (sml. <https://t1p.de/8txm>).

Til anvendelse

Man diskuterer også i adventistkredse, hvordan man bør holde sabbat på den bedste måde, hvilke aktiviteter, der kan tillades, og hvad man ikke bør gøre. Da Bibelen ikke indeholder et sæt regler for dette, er det ofte traditioner eller egne vurderinger, der bliver afgørende.

På ét punkt er Bibelen dog ganske tydelig: Sabbatten er en Guds gave til os mennesker, som gerne skulle udløse følelser af glæde (frydefulde følelser) hos os. Derfor bør vi give dagen et indhold, som giver os større glæde over *lykken hos Herren*.

Ekskurs

Kan vi lære noget af jødedommen i forbindelse med sabbatten?

2 Mos 20,8
5 Mos 5,12

Den tysk-israelske forfatter Lea Fleischmann sammenfatter hensigten med sabbatten på følgende måde: "Hvis sabbatten udelukkende bestod af en lang liste over aktiviteter, der ikke var tilladt, så var den en tung, tom og kedelig dag. Hvis sabbatshelligholdelse kun bestod af forbud, så ville denne hviledag føles som straf og ikke som rekreation. I Toraen nævnes det fjerde bud to gange. Det ene sted står der: 'Husk sabbatsdagen' og det andet sted: 'Giv agt på sabbatsdagen'.

At holde sabbatten er ikke bare at lade være med at arbejde. Det er lige så væsentligt at mindes og at beskæftige sig med Guds ord. Sabbatten er en dag, der bør bruges til refleksion. Her lader man hverdagen ligge. Sjælen finder ro, og man undlader hektisk aktivitet og lægger bekymringer og ugens stress bag sig.

Til enhver skabelsesproces hører også det øjeblik, hvor Skaberen afgør, at værket er færdiggjort. Afslutningen er en del af skabelsesprocessen. Derefter lader man det skabte være i fred og overdrager det til offentligheden. Beskueren udtrykker sin beundring gennem ord og ved at betragte værket. Men ingen ville få den ide at røre ved en kunstners udstillede billede eller skulptur for at manipulere det og ændre på det efter forgodtbefindende. Noget tilsvarende gælder for naturen om sabbatten. Det guddommelige skaberværk dannedes i løbet af seks dages arbejde og blev fuldendt med hvile på den syvende dag. På den syvende dag udtrykker jødedommen sin beundring og sin respekt for skaberværket, idet den ikke tillader de troende at antaste det guddommelige kunstværk, naturen" (Lea Fleischmann, *Schabbat*, Bern-München-Wien 2010, 158f.).

Her er det ikke hensigten at give sabbattens lovtrældom en stemme. Men denne jødiske måde at se tingene på kan hjælpe til, at vi får et bredere perspektiv på sabbatten.

Livet er vigtigere end love

Matt 12,1-8

Hvordan forsvarer Jesus sine disciple over for farisæerne?

Baggrund

I Matt 12 reagerer Jesus på sine modstanderes fjendtlighed ved at henvise til sin frelsergerning. Det begynder med en diskussion vedrørende sabbatten. Jesus benytter tre argumenter i sit svar på deres kritik.

- Under sin flugt fra Saul får David – ifølge rabbinsk tradition om sabbatten – udleveret skuebrødene fra helligdommen i Nob. Efter kultens regler måtte disse brød dog kun spises af præsterne. Jesus understreger dermed, at det er vigtigere at bevare menneskeliv end at overholde kultiske regler.
- Loven krævede, at præsterne også bragte ofre om sabbatten (4 Mos 28,9-10). Derfor herskede der i den rabbinske jødedom den opfattelse, at tempeltjenesten fortrængte sabbatten. Kravet om offertjeneste i templet betød, at de præster, der gjorde tjeneste om sabbatten, ikke var underlagt så strenge pålæg om at holde sabbatten hellig. Men Jesus siger om sig selv: „Her er noget *større end templet*.“
- *Større end ofrene i templet er barmhjertigheden*. Til forskel fra de øvrige evangelier er barmhjertighed et nøglebegreb i Matthäusevangeliet, når Jesus diskuterer med farisæerne. Det handler om at fokusere på mennesket og dets behov (Matt 9,13; 23,23). Derfor overtrådte disciplene ikke loven, da de plukkede aks. Jesus ophæver ikke sabbatsbuddet, men giver det et "barmhjertigt" indhold.

Til fordybelse

"Da Jesus betegnede sig selv som herre over sabbatten, gjorde han dermed krav på at være større end loven og være hævet over den. I farisæernes ører var det gudsbespottelse. De forstod ikke, at det var Jesus som Guds søn, der havde skabt sabbatten. Skaberen vil altid være større end sin skabning. Derfor var Jesu autoritet hævet over traditionerne og reglerne" (*Begegnung fürs Leben*, Studienbibel für jeden Tag, Witten 2010, 1540).

"... for menneskets skyld"

Luk 13,10-17

Hvordan begrunder Jesus helbredelsen af kvinden på en sabbat?

Baggrund

Lukas fortæller her, at Jesus underviste i en synagoge. De religiøse ledere holdt nøje øje med ham.

Det er bemærkelsesværdigt, at den senere indførte – og langt op i tiden bibeholdte – adskillelse mellem mænd og kvinder ikke ser ud til at være gældende her. Jesus skelner ikke (ifølge <https://t1p.de/4cfd>, fundet d. 23.10.2019).

Jesus beder kvinden om at komme op foran – til stor forargelse for den traditionsbevidste gudstjenestedeltager. Men for Jesus er mand og kvinde ligestillede.

I stedet for at henvende sig direkte til Jesus retter synagogeforstanderen sin protest mod de øvrige tilstedeværende. Måske er han ude på at give den helbredte kvinde dårlig samvittighed ved at angribe hende indirekte.

Man opfattede det at helbrede som arbejde, og det var forbudt om sabbatten. Dette havde Jesus åbenlyst forbrudt sig imod. Men han svarer sine modstandere ved at henvise til deres egne regler. De tog skarpt afstand fra dyremishandling. Derfor måtte og skulle man også vande dem om sabbatten. Jesus konkluderer, at denne kvindes helbredelse netop er et eksempel på, hvad sabbatten står for.

Til fordybelse

"Hvilken forståelse af sabbatten fik kvinden og de mennesker, der overværede Jesu helbredende indgriben? ... For den helbredte kvinde ... blev sabbatten et tegn på en erfaring, hvor hun blev rask på sjæl og legeme, og hvor hun blev reddet ud af Satans kløer og over i friheden hos frelseren" (S. Bacchiocchi, *Deine Zeit ist meine Zeit*, Hamburg 1982, 162).

Resumé

Sabbatten er en vedvarende mulighed for at samle erfaringer, som giver os velsignelser, når vi tør indlade os på dem.

Spørgsmål til drøftelse

Indledende
spørgsmål

1. Hvilke erfaringer har I gjort i forbindelse med sabbatten?

2 Mos 16,14-29

**2. Hvilken lærdom lå der i manna-erfaringen for israelitterne?
(Se mandagsafsnittet)**

Hvad kan denne fortælling sige os i dag?

Es 56,1-2; 58,6-14

**3. Hvilken sammenhæng er der efter Esajas' forståelse mellem
sabbatsbuddet og social retfærdighed?**

Hvad betyder det for vores måde at indrette sabbatten på?

Luk 13,10-17

**4. Jesus reagerer på bebrejdelserne vedrørende hans adfærd ved
at beskyldte kritikerne for hykleri.**

**Hvordan reagerer I, når mennesker kritiserer jer med "fromme
argumenter"?**

Uddybende
spørgsmål

5. "Hvilken besynderlig opfattelse af religion: at prioritere overholdelse af regler højere end menneskers ve og vel." (Ellen White, *Jesus von Nazareth*, 208).

Hvordan kan vi finde en balance mellem vores samfundsmæssige ansvar og sabbathelligholdelse?

Hvordan kan vi hindre sabbatten i at skrumpes ind til en forpligtelse uden varme og indhold? Hvordan kan sabbatten blive en dag med hyggeligt fællesskab og omsorg for vores medmennesker?